

ANTOLOGIJA BALKANSKE POEZIJE *HAEMUS*

Χρήστος Παπουτσάκης (Hanija 1934 – Atina 2009), *gratae memoriae*

У својој вјери сваки да живи слободан,
за славу и за братство сунимо ко један!
Рига од Фере

Nedavno je izašao srpski prevod *Antologije balkanske poezije*, prevedene na sve balkanske jezike i objavljene u svim balkanskim zemljama. Početna ideja potekla je od bugarskog neoheleniste, prevodioca i pisca Stefana Gečeva, kome je knjiga i posvećena. Osmišljavanje i realizaciju projekta preuzelo je na sebe udruženje građana „Prijatelji časopisa *Anti*“ na čelu sa Hristosom Papucakisom i koordinatorkom Andijom Frandzi, profesorkom Univerziteta u Solunu. *Antologija* je dosad izašla na grčkom, albanskom, bugarskom, rumunskom i bosanskom jeziku (jedina razlika u odnosu na srpski je pismo). Nazvana je *Haemus*, po latinskom imenu planine Balkan (Hem), od grčkog Αἶμος. To centralno uzvišenje, „centar koji nam neprekidno izmiče“ rekao bi Fuko, deli sve balkanske narode, ali ih, uprkos stalnom „begu od Balkana“, istovremeno i okuplja oko sebe (jer jedna od glavnih crta identiteta svakog balkanskog naroda, prema Todorovoj, jeste upravo insistiranje na tome da on *nije* balkanski, a svi oko njega to jesu).

U procesu nastajanja *Antologije*, Atina je imala samo tehničku i koordinativnu ulogu. Izbor pisaca, pesama, pisanje prpratnih tekstova i napomena u potpunosti je prepušten uredničkim komisijama – grupi istaknutih književnika i antologičara svake zemlje. Oni su izabrali desetak pesnika i predstavili svakog od njih sa po nekoliko pesama, a zatim su sve pesme prevedene na sve balkanske jezike. Srpsko-crnogorsku komisiju sačinjavali su Miodrag Perišić, Mihajlo Pantić i Vasa Pavković, u saradnji sa srpskim PEN centrom.

Antologija se sastoji od sedam poglavlja, svako za po jednu zemlju: Srbija sa Crnom Gorom, Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Grčka, BJR Makedonija i Rumunija. Svako poglavlje počinje dužim uvodom o književnosti i pesništvu naroda na koji se odnosi, a prati ga narodna pesma sa karakterističnim motivom povratka iz mrtvih, koja se u različitim verzijama sreće kod svih balkanskih naroda (kod Srba nosi naslov *Braća i sestra*, kod Grka je poznata kao *Pesma o mrtvom bratu*). Zatim slede pesme praćene kratkom biografijom i fotografijom autora. Prevodioci za srpsko izdanje bili su Nailje Malja Imami (albanski), Mila Vasov (bugarski), Zoran Mutić (grčki), Duško Novaković (makedonski) i Ileana Ursu (rumunski). Obuhvaćen je period od 1800. godine do danas.

Na samom početku knjige nalazi se kratka beleška o životu i delatnosti Rige od Fere, grčkog pisca i revolucionara koji je prvi artikulisao san i viziju Balkana kao prostora mira, saradnje i razumevanja. Čuvena je njegova izreka: „Ko misli slobodno, dobro misli“. Za beleškom sledi odlomak iz Riginog *Borbenog marša*, pesme budnice (Θούριος) sastavljene 1796. godine kao poziv svim narodima Balkana za oslobođenje od sultanove tiranije. Rigina čuvena „Karta“ iskorišćena je i kao motiv za omot knjige.

Čitalac će imati prilike da u *Antologiji* nađe na jednom mestu okupljene autore koji daju punu sliku o visokim dostignućima poezije s prostora Balkana: od sugestivnog, snažno imaginativnog rumunskog pesnika Ćelua Nauma do u Bugarskoj obožavane Jelisavete Bagrjane, od zadivljujućeg senzibiliteta rodonačelnika novogrčke poezije Dionisija Solomosa do refleksivnih lirskih slika Fatosa Arapija. Mnogi od najznačajnijih balkanskih pesnika prvi put se pojavljuju u srpskom prevodu. Drugi su odavno prešli nacionalne granice i već su donekle poznati srpskoj publici: takvi su Kavafis, Elitis, Eminesku, Tristan Cara, Ismailj Kadare i još neki. Pojedini bosanskohercegovački i makedonski pisci takođe su, razume se, poznati u Srbiji, ali književno-istorijski narativi predstavljeni u antologiji nadoknađuju istorijske diskontinuitete u međusobnom poznavanju. Ideja se i sastojala u tome da se poezija predstavi onako kako se predstavlja u matičnim zemljama; odnosno, da se bar za trenutak, i kroz poeziju, pogleda očima drugih.

U izbor srpske komisije ušli su Sterija, Njegoš, Laza Kostić, Vojislav Ilić, Jovan Dučić, Vladislav Petković Dis, Miloš Crnjanski, Rastko Petrović, Vasko Popa, Ivan V. Lalić i Stevan Raičković. I pored upadljivog odsustva pesnikinja, rezultat je zanimljiv presek srpskog pesništva, a odluka da se istaknu pesnici koji su doskora bili zanemareni u književnom kanonu osvežava tradiciju srpske antologije.

Knjiga je grafički uređena i odštampana u Atini. Treba posebno istaći izvanredne sposobnosti Margarite Busuni-Janopulu, koja je s puno pažnje prelomila tekst na svim jezicima. Knjiga je tehnički izrađena besprekorno, na više od 500 stranica, na luksuznoj hartiji, sa fotografijama i likovnim motivima iz balkanskih zemalja. U Grčkoj je već izašlo treće izdanje, knjiga je naručena za biblioteke Evropskog parlamenta i naišla je na odličan prijem u svim balkanskim zemljama u kojima je predstavljena.

Čovek koji je stajao u centru ovog projekta, Hristos Papucakis, nije više sa nama. Prošlog marta Grčka je izgubila jednog od dostojnih baštinka onog najboljeg u svom narodu, a Srbi ostali bez iskrenog prijatelja.

Arhitekta po struci, Papucakis je prestao da se bavi arhitekturom da bi se posvetio publicistici. *Anti*, atinski politički nedeljnik koji je vodio i uređivao pune 34 godine, postao je institucija grčkog javnog života i nezaobilazna stavka u naučnim bibliografijama. U njegovoj redakciji okupljali su se kako najugledniji grčki intelektualci, tako i progresivni mladi ljudi, i tu, u jednoj mirnoj uličici atinskog Kolonakija, on je proveo najveći deo svog veka, okružen poštovanjem kolega i saradnika i pomno prateći kapricioznu grčku političku scenu. Posle izlaska prvog broja hunta je zabranila *Anti*; ponovo je počeo da izlazi tek posle pada diktature 1974. Mnogi Grci osetili su da je njegovo gašenje 2008. bio simboličan kraj perioda „metapolitefsi“, promene državnog uređenja koja je usledila posle pada pukovnika i oblikovala novu, evropsku Grčku Republiku. List je nastavio da izlazi na Internetu.

Rodom iz Hanije, Hristos Papucakis nosio je u sebi nešto od svog rodnog Krita. Imao je njegovu čovečnost, njegovu hrabrost, njegovu duhovnu nezavisnost, humor i intelektualnu snagu. Ne samo njegova potpuno grčka fizionomija, oči koje su ostale bistre i sjajne do poslednjeg trenutka, nego i sve što je on govorio, voleo i verovao, bilo je grčko, bilo je kritsko. „Ono muževno u osećanjima, i visoko u stremljenjima“, kako je to jednom izrazio drugi veliki Grk, nobelovac Odisej Elitis, i sam rođen na Kritu.

Hristos Papucakis intenzivno je radio na stvaranju *Antologija balkanske poezije* punih petnaest godina. Sigurno je da to delo neće još dugo biti prevaziđeno ni po zahvatu, ni po kvalitetu, ni po ljubavi onih koji su iza njega stajali. Kako je govorila Melina Merkuri, Krićani su pomalo nadljudi.